

GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ CÔNG TÁC KHÁM NGHIỆM HIỆN TRƯỜNG TRONG VỤ ÁN TRỘM CẤP TÀI SẢN VÀ BÀI HỌC KINH NGHIỆM

Bùi Trung Thành¹

Tóm tắt: Hiện trường vụ án hình sự là nơi lưu giữ rất nhiều dấu vết, vật chứng liên quan đến vụ án hình sự. Việc khám nghiệm hiện trường được tiến hành một cách khách quan, đầy đủ, toàn diện rất có ý nghĩa đối với việc giải quyết vụ án hình sự, tránh được oan, sai, bỏ lọt tội phạm. Theo đó, dấu vết hình sự được thu giữ tại hiện trường vụ án hình sự nói chung, vụ án hình sự về tội trộm cắp tài sản nói riêng chính là sự phản ánh vật chất (những biểu hiện cụ thể) được hình thành và tồn tại ở dạng vật chất (trong một phạm vi không gian, thời gian nhất định) trong mối quan hệ tất yếu với vụ việc phạm tội đã xảy ra. Đây là sự phản ánh đặc điểm bề ngoài của một vật (vật tạo dấu vết) tác động lên một vật khác (vật tiếp nhận dấu vết) do hành vi phạm tội gây ra (dấu vân tay, dấu chân, dấu giày, quần áo, răng, đường xe chạy...). Vì vậy, việc phát hiện và thu thập dấu vết hình sự cần phải được tiến hành một cách cẩn thận, nhanh chóng, kịp thời, không bỏ sót, làm mất hoặc làm hư hỏng các dấu vết đó. Thông qua các dấu vết hình sự (những biểu hiện, hiện tượng hữu hình, cụ thể như dấu vân tay, dấu chân, dấu giày, quần áo, ...) có thể xác định được diễn biến của hành vi phạm tội, người phạm tội và các tình tiết khác về vụ án. Qua đó, giúp cơ quan có thẩm quyền tiến hành tố tụng khoanh vùng đối tượng nghi vấn, định hướng cho công tác điều tra, khám phá án. Vì vậy, nghiên cứu, nắm chắc đặc điểm dấu vết hình sự tại hiện trường vụ án trộm cắp tài sản là hết sức quan trọng từ đó có giải pháp cụ thể nâng cao hiệu quả phát hiện, thu thập dấu vết hình sự tại hiện trường vụ án, phục vụ điều tra vụ án trộm cắp tài sản. Trong phạm vi bài viết này, tác giả nêu ra một số khó khăn, vướng mắc, đồng thời đưa ra các giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả công tác trên thực tiễn.

Từ khóa: Hiện trường, khám nghiệm hiện trường, phát hiện dấu vết, thu thập dấu vết, trộm cắp tài sản.

Nhận bài: 20/7/2021; Hoàn thành biên tập: 10/8/2021; Duyệt đăng: 23/8/2021.

Abstract: Crime scene is place maintaining many traces, evidences related to criminal cases. Therefore, if scene examination is made objectively, properly and comprehensively, that will contribute to the settlement of criminal cases and avoid unjust cases and omission of crimes. Accordingly, criminal traces collected at the scene of criminal cases in general and at the scene of criminal case of theft in particular means material reflection (specific expression) is developed and maintained via material form (within certain space and time range) in vital relation with crimes which have happened. This reflects outer features of a thing (thing creating traces) making impact on other thing (thing receiving traces) caused by commission of a crime (fingerprints, footprints, shoeprints, clothes, teeth, driveway...). Therefore, finding and collecting criminal traces must be made carefully, promptly and timely to avoid omission, loss or damage of traces. Through criminal traces (tangible and specific phenomena, expressions such as fingerprints, footprints, shoeprints, clothes... It is possible to know development of committed crimes, offenders and other facts of cases. From that, it helps competent procedure-conducting agencies find suspects and make orientation for investigation and examination of cases. Therefore, it is important to study and understand features of criminal traces at the scene of cases on theft to have specific solutions in order to enhance efficiency of finding and collecting criminal traces at the crime scene for the purpose of investigating cases on theft. In this article, the author mentions some practical difficulties, obstacles and suggests solutions to improve efficiency of fulfilling this task.

Keywords: Scene, examine scene, find traces, collect traces, theft.

Date of receipt: 20/7/2021; Date of revision: 10/8/2021; Date of Approval: 23/8/2021.

¹ Đại tá, Phó Giám đốc Công an thành phố Hải Phòng.

Khám nghiệm hiện trường là một hoạt động điều tra được quy định tại phần thứ hai, Chương XIV Bộ luật tố tụng hình sự năm 2015 (BLTTHS năm 2015) và được quy định cụ thể tại Điều 201 của Bộ luật này. Theo đó, khám nghiệm hiện trường chính là quá trình phát hiện, thu thập, nghiên cứu, đánh giá dấu vết, vật chứng và những tin tức, tài liệu tại hiện trường có ý nghĩa cho hoạt động điều tra và xử lý tội phạm. Đối với dấu vết hình sự được thu thập tại hiện trường các vụ án trộm cắp tài sản, chứa đựng nhiều thông tin quan trọng phục vụ quá trình điều tra, truy tố, xét xử vụ án. Những dấu vết này bao gồm: Dấu vết phản ánh sự rình mò (dấu vết chân, tay, đi lại ở khu vực hiện trường nơi đối tượng ẩn náu...); Dấu vết phản ánh quá trình đột nhập, tìm tòi, lục soát và tẩu thoát, như: những dấu vết chân, tay, giày dép, vân tay, vân chân, dấu vết cắt, cạy, phá, đập, cưa, cắt... Hay những dấu vết phản ánh phương tiện mà đối tượng sử dụng để tiếp cận hoặc rời khỏi hiện trường, như: xe máy, ô tô...

Tuy nhiên, do đặc điểm hiện trường vụ án trộm cắp tài sản thường bị xáo trộn (lý do xáo trộn là do bị hại không biết cách bảo vệ hiện trường mà đi lại, kiểm tra tài sản mất mát, dẫn đến việc tạo thêm dấu vết hoặc xóa bỏ đi dấu vết...). Mặt khác, hiện trường các vụ án trộm cắp tài sản phạm vi hoạt động phạm tội thường rộng, cấu trúc hiện trường phức tạp, có nhiều đồ vật tài sản vương vãi, vứt bỏ tại hiện trường trong quá trình người phạm tội lục soát, tìm kiếm tài sản để lấy hoặc đồ vật, tài sản của gia đình như giường, tủ, bàn ghế, chai, lọ... Tại hiện trường thường tồn tại nhiều loại dấu vết khác nhau của cả đối tượng gây án, bị hại, những người có liên quan (người thân của bị hại)... Chưa kể đến việc khi thực hiện khám nghiệm hiện trường, do cán bộ điều tra thiếu chuyên nghiệp hoặc nhiều cán bộ điều tra trình độ hạn chế đã vô tình xóa bỏ dấu vết quan

trọng và tạo dấu vết của chính mình tại hiện trường... Không ít hiện trường vụ án trộm cắp tài sản chịu tác động của các yếu tố ngoại cảnh như thời tiết, nhiều người qua lại... Vì vậy, các dấu vết, vật chứng dễ bị thay đổi, bị mất hoặc thậm chí các dấu vết hình thành, xuất hiện không rõ ràng khó xác định nguồn gây dấu vết nhất là các vụ án trộm cắp tài sản ở khu vực công cộng...

Thực tế hiện nay, công tác khám nghiệm hiện trường vụ án trộm cắp tài sản ở nhiều địa phương chưa được quan tâm đúng mức. Tình trạng không tiến hành khám nghiệm mà chỉ lập biên bản hiện trường vẫn còn. Không ít vụ án, cơ quan kỹ thuật thu được rất ít dấu vết, không đủ điều kiện để truy nguyên cá biệt đối tượng gây án, thậm chí có vụ không thu được dấu vết nào ở hiện trường vụ án. Một số khó khăn, vướng mắc trong công tác khám nghiệm hiện trường nhằm thu thập các dấu vết, vật chứng, đồ vật liên quan đến vụ án làm căn cứ, cơ sở để định hướng hoặc mở rộng điều tra còn gặp nhiều khó khăn, vướng mắc, cụ thể:

Thứ nhất, nhận thức về dấu vết hình sự, vai trò, đặc điểm, quy trình phát hiện, thu thập dấu vết hình sự trên hiện trường vụ án trộm cắp tài sản của một bộ phận điều tra viên và cán bộ tham gia công tác khám nghiệm hiện trường còn nhiều hạn chế. Theo đó, tới hiện trường đã không biết bảo quản hiện trường, mà làm hiện trường xáo trộn, mất dấu vết, khiến công tác khám nghiệm thu thập dấu vết tại hiện trường gặp rất nhiều khó khăn, lúng túng.

Mỗi dấu vết hình sự khác nhau sẽ có đặc điểm, hình thức, trạng thái khác nhau. Với thủ đoạn phạm tội khác nhau, tác động của môi trường khác nhau thì sự hình thành, tồn tại và biến đổi của các dấu vết hình sự đó càng khác nhau. Hơn nữa, không phải dấu vết hình sự nào cũng có giá trị truy nguyên cá biệt đối tượng gây án. Do vậy, không nhận thức đầy đủ về cơ

chế hình thành, tồn tại và biến đổi của dấu vết hình sự, điều tra viên và cán bộ tham gia khám nghiệm sẽ không đánh giá, phán đoán được vị trí dấu vết hình sự có thể xuất hiện trên hiện trường, đồng thời không lựa chọn được phương pháp phù hợp để phát hiện và thu thập từng loại dấu vết hình sự trên hiện trường vụ án trộm cắp tài sản.

Thứ hai, do trình độ nhận thức, ý thức và trách nhiệm của một bộ phận điều tra viên và cán bộ tham gia khám nghiệm chưa cao, còn có tâm lý ngại khó, ngại khổ, ngại đến những vùng sâu, vùng xa, chỉ tập trung khám nghiệm đối với các vụ án có thiệt hại lớn, liên quan đến người có chức vụ hoặc vụ án có ảnh hưởng lớn đến tình hình an ninh trật tự trên địa bàn. Dẫn đến việc nhiều vụ án xảy ra đã không được tiến hành đầy đủ, cố tình cho vụ việc rơi vào “quên lãng”, đây là một hiện tượng thực tế hiện nay, kéo theo đó là sự mất niềm tin về cơ quan điều tra đối với người dân.

Thực tế, việc khám nghiệm hiện trường một cách bài bản, đúng quy trình thường chỉ được thực hiện trong các vụ án điểm, chuyên án, vụ án có thiệt hại lớn, gây ảnh hưởng lớn tới tình hình an ninh trật tự trên địa bàn. Đối với những vụ án có thiệt hại nhỏ, hiện trường đơn giản, xảy ra nơi công cộng... thường không được tiến hành khám nghiệm theo đúng quy định. Quá trình khám nghiệm, không ít trường hợp, việc phát hiện dấu vết tại hiện trường chủ yếu mới tập trung vào các loại dấu vết dễ nhìn thấy. Các loại dấu vết ẩn và đặc biệt là vi vết ít được chú ý phát hiện trong khi chính những dấu vết ẩn hoặc vi vết này lại là những căn cứ đặc biệt quan trọng, có giá trị truy nguyên đối tượng gây án, từ đó giúp cơ quan điều tra định hướng hoạt động điều tra, nhanh chóng chứng minh, làm rõ tội phạm và người thực hiện hành vi phạm tội. Chính nhận thức và thái độ làm việc của một bộ phận điều tra viên, cán bộ tham gia khám nghiệm trên là một phần

nguyên nhân ảnh hưởng tới hiệu quả thu thập dấu vết hình sự tại hiện trường, phục vụ điều tra vụ án trộm cắp tài sản.

Thứ ba, do hiện trường vụ án trộm cắp tài sản thường có phạm vi rộng, cấu trúc phức tạp, bị xáo trộn và thường tồn tại nhiều loại dấu vết khác nhau nhưng không tập trung của cả đối tượng gây án, bị hại, những người liên quan (người thân của nạn nhân), của cán bộ điều tra.

Xuất phát từ đặc điểm vụ án trộm cắp tài sản, đối tượng gây án có sự rình mò từ trước sau đó mới đột nhập vào địa điểm có tài sản để trộm cắp. Vì vậy, hiện trường vụ án trộm cắp tài sản thường có phạm vi rộng và tồn tại nhiều loại dấu vết khác nhau. Một phần các dấu vết này là do đối tượng gây án để lại trong quá trình rình mò, đột nhập, cậy phá, lục soát, tìm kiếm tài sản và tẩu thoát khỏi hiện trường, hoặc những dấu vết mà đối tượng cố tình xóa bỏ, giả tạo trên hiện trường để đánh lạc hướng điều tra. Tuy nhiên, không ít dấu vết trên hiện trường vụ án trộm cắp tài sản không phải do đối tượng gây án để lại mà là do chính bị hại, người làm chứng, cán bộ Công an cơ sở... tạo ra. Bởi vì, trên thực tế, ngay khi phát hiện sự việc bị trộm cắp tài sản, bị hại, người làm chứng, người có trách nhiệm bảo vệ, quản lý tài sản thường hoảng loạn, lo lắng, lập tức xem xét, kiểm tra lại tài sản để xác định tài sản bị mất trộm. Thậm chí, có nhiều trường hợp, lực lượng Công an cơ sở sau khi nhận được tin báo về vụ trộm đã vào hiện trường để xem xét, xác minh nên đã để lại các dấu vết mới trên hiện trường vụ án, gây khó khăn cho việc phát hiện chính xác và thu thập đúng dấu vết liên quan đến vụ án trộm cắp cần điều tra.

Thứ tư, các phương tiện kỹ thuật phục vụ cho việc phát hiện, thu thập dấu vết hình sự ở hiện trường vụ án trộm cắp tài sản còn thiếu, lạc hậu, thậm chí đã hết hạn sử dụng và chậm được thay thế, vì vậy không đảm bảo chất

lượng và yêu cầu thực tiễn. Thậm chí có nhiều đơn vị địa phương không có phương tiện soi chiếu với các nguồn sáng khác nhau, không có máy ảnh hoặc máy ảnh không đảm bảo chất lượng phục vụ công tác khám nghiệm hiện trường. Các loại dụng cụ dùng để thu các loại dấu vết hình sự không được trang bị đầy đủ, số lượng các dụng cụ tiêu hao không được bổ sung kịp thời. Do vậy, có trường hợp, cán bộ khám nghiệm hiện trường đã phát hiện được dấu vết hình sự nhưng quá trình thu thập không đảm bảo chất lượng do thiếu phương tiện thu lượm, bảo quản.

Từ nhận định và phân tích thực trạng nêu trên, để nâng cao hiệu quả phát hiện, thu thập dấu vết hình sự trên hiện trường vụ án trộm cắp tài sản trong thời gian tới đồng thời để nâng cao kỹ năng hành nghề cho những người có thẩm quyền tiến hành tố tụng và những người thực thi công việc trên thực tiễn, cần có những giải pháp cơ bản sau:

Một là, cần phải nâng cao hơn nữa về ý thức, nhận thức cũng như trình độ cho điều tra viên, kiểm sát viên, cán bộ tham gia khám nghiệm tại hiện trường vụ án trộm cắp tài sản.

Vấn đề cán bộ luôn là nòng cốt trong việc giải quyết các vụ án hình sự nói chung và vụ án trộm cắp tài sản nói riêng. Để nâng cao hiệu quả phát hiện, thu thập dấu vết hình sự tại hiện trường vụ án trộm cắp tài sản, cơ quan điều tra nhất định phải nâng cao nhận thức, trình độ cho điều tra viên, cán bộ tham gia khám nghiệm tại hiện trường vụ án. Một mặt, bố trí cán bộ có năng lực, trình độ, kinh nghiệm và ý thức trách nhiệm tham gia việc khám nghiệm hiện trường vụ án trộm cắp tài sản. Mặt khác, cần thường xuyên tổ chức tập huấn, cử cán bộ tham gia học tập tại các cơ sở đào tạo có chất lượng cao, thường xuyên tổ chức họp, rút kinh nghiệm điều tra, kinh nghiệm thu thập dấu vết hình sự tại hiện trường các vụ án trộm cắp. Đồng thời, tiếp

nhận và phân công học viên các trường Công an nhân dân ra trường theo đúng chuyên ngành đào tạo. Ngoài ra, cần quan tâm, động viên kịp thời với những cán bộ có thành tích xuất sắc, có chế độ khen thưởng, đãi ngộ phù hợp để cán bộ điều tra, cán bộ kỹ thuật có thêm động lực hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ được giao.

Hai là, thực hiện công tác phát hiện, thu thập dấu vết hình sự trên hiện trường vụ án trộm cắp tài sản ngay khi có đủ các điều kiện cần thiết về con người và phương tiện kỹ thuật.

Trên cơ sở những tài liệu, chứng cứ ban đầu về vụ án trộm cắp tài sản đã xảy ra, điều tra viên và cán bộ kỹ thuật hình sự cần khẩn trương sử dụng các phương tiện kỹ thuật phù hợp như máy soi tia cực tím, đèn chiếu với nhiều nguồn sáng khác nhau, máy phân tích nhanh để phát hiện dấu vết hình sự. Đồng thời, sử dụng các dụng cụ thu lượm phù hợp... để thu thập dấu vết hình sự trên hiện trường vụ án. Trên cơ sở đó, hạn chế tối đa tác động của môi trường tới những dấu vết hình sự đó, phát hiện và thu thập đầy đủ, kịp thời dấu vết hình sự bảo đảm chất lượng phục vụ công tác giám định, tạo điều kiện cho hoạt động điều tra làm rõ vụ án trộm cắp tài sản đã xảy ra.

Ngoài ra, việc khám nghiệm hiện trường để thu thập dấu vết hình sự phục vụ điều tra vụ án trộm cắp tài sản không chỉ tập trung vào các vụ án khó khăn, phức tạp, vụ án điểm, chuyên án mà phải thực hiện khám nghiệm với tất cả các vụ án trộm cắp tài sản. Qua đó có thể nhanh chóng phát hiện, thu thập, không để sót lọt dấu vết hình sự trên hiện trường vụ án, phục vụ hiệu quả công tác điều tra vụ án trộm cắp tài sản trong mọi tình huống.

Ba là, lựa chọn chiến thuật và phương pháp phù hợp để phát hiện, thu thập dấu vết hình sự trên hiện trường vụ án trộm cắp tài sản, quá

trình thu thập phải đảm bảo khách quan, chính xác, đúng quy định của pháp luật

Khi đến hiện trường, điều tra viên, cán bộ kỹ thuật hình sự phải quan sát hiện trường và dựa vào lời khai của người bị hại, kinh nghiệm hoạt động điều tra để xác định khu vực, phạm vi hiện trường và các khu vực khác có liên quan (khu vực ẩn nấp trước khi gây án, khu vực cây phá đồ đạc nhằm tìm kiếm tài sản, khu vực trèo tường hoặc đường tẩu thoát của đối tượng). Đây là khu vực có thể xuất hiện nhiều loại dấu vết hình sự của vụ án. Từ đó, điều tra viên, cán bộ kỹ thuật hình sự tham gia khám nghiệm hiện trường sẽ lựa chọn chiến thuật khám nghiệm cho phù hợp. Có thể sử dụng chiến thuật khám nghiệm lần theo dấu vết, chia ô, chia khu vực, khám nghiệm theo hình xoáy ốc... tùy thuộc vào từng tình huống khám nghiệm cụ thể. Bên cạnh đó, để phát hiện được các loại dấu vết hình sự xuất hiện trên hiện trường vụ án trộm cắp tài sản, cán bộ khám nghiệm hiện trường có thể sử dụng phương pháp quan sát, kết hợp với việc sử dụng các phương tiện kỹ thuật hỗ trợ như máy soi tia cực tím, phương tiện soi chiếu với nhiều nguồn sáng khác nhau... để phát hiện dấu vết hình sự. Sau khi phát hiện, điều tra viên và cán bộ khám nghiệm phải lựa chọn phương pháp thu lượm phù hợp với từng dấu vết hình sự (dấu vết chân, tay, dấu vết đường vân, dấu vết cây phá...) trên hiện trường vụ án trộm cắp tài sản.

Quá trình thu thập dấu vết hình sự trên hiện trường phải lập biên bản theo đúng trình tự, thủ tục Tổ tụng hình sự. Trong biên bản phải tiến hành ghi nhận cụ thể, chính xác về vị trí, chiều hướng, màu sắc... của dấu vết hình sự. Cần phải kết hợp giữa mô tả vào biên bản, chụp ảnh dấu vết và vẽ sơ đồ vị trí phát hiện, thu lượm dấu vết nhằm đảm bảo tính chính xác, khách

quan trong phát hiện, thu thập dấu vết hình sự.

Bốn là, tăng cường đầu tư, bổ sung các phương tiện, thiết bị phục vụ cho công tác phát hiện, thu thập dấu vết hình sự.

Thường xuyên tổ chức kiểm tra các phương tiện, thiết bị hỗ trợ quá trình phát hiện, thu thập, đánh giá dấu vết hình sự, kịp thời sửa chữa hoặc loại bỏ, thanh lý những phương tiện, thiết bị đã hư hỏng nặng, không sử dụng được. Đầu tư đồng bộ những phương tiện, thiết bị chuyên dùng có giá trị sử dụng cao, các loại đèn soi với nhiều nguồn sáng khác nhau để phát hiện dấu vết hình sự trên hiện trường vụ án trộm cắp tài sản. Bổ sung thường xuyên những vật tư tiêu hao cần thiết phục vụ cho quá trình phát hiện, thu thập dấu vết hình sự trong vụ án trộm cắp tài sản.

Bên cạnh đó, thực hiện tốt công tác quản lý, bảo quản các phương tiện, thiết bị được trang bị, đảm bảo các phương tiện, thiết bị đó luôn ở trạng thái tốt nhất, có thể sử dụng ngay trong mọi tình huống khám nghiệm hiện trường vụ án trộm cắp tài sản. Cần giao trách nhiệm quản lý cho cán bộ có chuyên môn, có phòng chuyên dùng để cất giữ, bảo quản các phương tiện, thiết bị đó. Lập danh mục những phương tiện, thiết bị, công cụ hỗ trợ cần sử dụng trong phát hiện, thu thập dấu vết hình sự để sử dụng được ngay khi có vụ án trộm cắp tài sản xảy ra, tránh trường hợp thiếu phương tiện phát hiện, thu thập dấu vết hình sự gây ảnh hưởng đến chất lượng công tác phát hiện, thu thập dấu vết hình sự trong điều tra các vụ án trộm cắp tài sản./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Học viện CSND (2011), *Giáo trình Dấu vết hình sự*.

2. Học viện CSND (2004), *Giáo trình Bảo vệ và khám nghiệm hiện trường*.

3. Học viện CSND (2011), *Giáo trình Phương pháp điều tra các tội phạm cụ thể*.